

СТОСОВНО ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ-СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ

©Т. П. Ніколаєнко-Камишова

Дніпровський державний медичний університет МОЗ України

РЕЗЮМЕ. Безперервне професійне навчання лікарів потребує державної та громадської підтримки щодо забезпечення гідного надання медичної допомоги населенню. Застосування сучасних методів діагностики та лікування потребує постійного удосконалення знань та навичок, які надаються лікарям на факультетах післядипломної освіти вищих навчальних медичних закладів. Проведення курсів тематичного удосконалення та симуляційних тренінгів зі застосуванням чинних вітчизняних клінічних рекомендацій, міжнародних клінічних протоколів, створених за принципом дотримання вимог доказової медицини, дозволяє підтримувати належну компетентність і професійну кваліфікацію.

Самооцінка і відповідальність лікарів, що є ознакою доброчесності, потребує постійного навчання. Завдяки складанню портфоліо – як звіту, аналізується клінічний досвід, успішність навчання, ефективність засвоєння інформації, визначення якості оформлення документів. Удосконалення системи науково-методичних підходів до розробки навчальних моделей і педагогічних технологій потребує належного рівня підготовки від викладачів клінічних кафедр, їх наукова та лікувальна діяльність сприятимуть вдосконаленню алгоритмів діагностики і лікування.

З метою оцінки ефективності навчального процесу проведений аналіз впливу циклів додаткового професійного навчання та рівень самооцінки лікарів загальної практики-сімейної медицини в процесі БПР. За результатами анкетування 37 лікарів, які проходили курси тематичного удосконалення «Гематологічні аспекти у практиці лікаря загальної практики – сімейної медицини» – 14 осіб, тренінг з оволодінням практичними навичками «Клініко-гематологічний скринінг лабораторних показників у практиці лікаря загальної практики – сімейного лікаря» – 10 осіб, курс тематичного удосконалення і тренінг – 13 осіб. Мотивацією щодо проходження навчання були: отримання балів – 5 осіб (13 %); зацікавленість – 7 осіб (20 %); зацікавленість з отриманням балів – 25 осіб (67 %).

Покращення знань (абсолютний приріст самооцінки у %) оцінено у 1-й групі – 20 %, у 2-й – 50 %, а в 3-й – 35 %. Усі респонденти визнали необхідність послідовного проведення курсів удосконалення і тренінгів з відпрацюванням практичних навичок. Висловлені побажання продовження тривалості курсів з послідовним проведенням тренінгів з відпрацюванням практичних навичок, підключення та систематизація знань до навичок ІСРС, проблем геронтології, мотиваційного консультування, паліативної допомоги. Перевагами проведення циклів респонденти вважали навчання малими групами, наявність здебільшого практичного компонента, застосування сучасних методик навчання; відповідний культурно-освітній рівень викладачів. Викладачі клінічної кафедри повинні застосовувати новітні настанови, співпрацювати з фахівцями суміжних спеціальностей. Взаємозв'язок між БПР і оцінюванням професійної гідності за даними портфоліо – найбільш об'єктивний і ефективний. Державні та громадські організації мають забезпечувати можливість фахівцям охорони здоров'я отримувати сучасні знання щодо забезпечення гідного рівня надання медичної допомоги населенню.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: безперервний професійний розвиток; курси вдосконалення; сучасні настанови; портфоліо.

Вступ. Стан здоров'я населення завжди вважали головним показником розвитку суспільства, тому галузь охорони здоров'я потребує кваліфікованих спеціалістів [1]. При постійному зростанні обсягу сучасної медичної інформації та потреби її професійного обговорення дуже важливим є дотримання настанов і протоколів надання якісної лікарської допомоги, особливо в період пандемії COVID-19 [2].

Згідно з Законом України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 р. № 4312-17 і Наказом МОЗ України № 446 від 22.02.2019 р. «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» велика увага приділяється питанню вдосконалення знань та навичок при можливості формального і неформального навчання лікарів, застосування їх у прикладному сенсі відповідно до чинних вітчизняних клінічних рекомендацій [3, 4]. (Наказом МОЗ від 29.12.2016 № 1422 (п. 2) рекомен-

довані ресурси з перевіреним контентом, що дозволяє використання міжнародних клінічних протоколів в Україні, створених за принципом дотримання вимог доказової медицини). Особливо це стосується такої мультидисциплінарної спеціальності як «загальна практика – сімейна медицина».

Лікарям надається можливість обирати навчальні, в тому числі дистанційні, курси, поділені на модулі (інформаційні блоки/пазли) із застосуванням кредитно-трансферної системи, повторень задля полегшення засвоєння інформації згідно з принципами заочної самоосвіти. Чинниками ефективності системи є самостійна робота, самооцінка і відповідальність лікарів [5].

Водночас, потребує удосконалення і система науково-методичних підходів до розробки навчальних моделей і педагогічних технологій із визначенням необхідних джерел інформації. Саме наукова та лікувальна діяльність викладачів має

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему, випадок з практики, короткі повідомлення займати ліву частку їх робочого часу, – тільки тоді будуть визначатись засновані на засадах доказової медицини оптимальні алгоритми діагностики і лікування [6].

Важливим у навчальному процесі та подальшій диференціації наукових знань є застосування міжпредметних зв'язків (короткочасне і фрагментарне перенесення критеріїв з одного предмета на інший) та інтеграції, як вищого рівня узагальнення і систематизації інформації, коли рівень навчання буде трансформований на рівень освіти [5]. Основні акценти необхідно робити на вивченні нормативної бази, що діє в теперішній час в Україні, а саме: міжнародні консенсуси, протоколи та настанови для первинної медико-санітарної допомоги на рівні лікарів загальної практики та сімейних лікарів, уніфіковані клінічні протоколи надання медичної допомоги, адаптовані клінічні настанови для різних нозологій, що поширені в загальній практиці-сімейній медицині, зокрема ІСРС.

Найдоречнішими форматами безперервного професійного розвитку вважають навчальні та екзаменаційні тести; міні-відеолекції в межах навчальних програм; протоколи лікування з інтерактивними елементами; чат та власні нотатки; безпосереднє спілкування з провідними фахівцями [4].

Постійні необхідність і бажання бути в курсі сучасної науки, спиратися на нові технології, поєднувати командну роботу і принципи справедливості в сфері охорони здоров'я, особливо в умовах нестабільності і незахищеності, зумовлені часом. Необхідним є проведення політики щодо зацікавленості спеціальністю зі створенням умов для максимальної ефективності медичних послуг, оптимізації обсягу обов'язків та підвищення актуальності їх функцій у впровадженні нових цифрових технологій охорони здоров'я – електронних систем.

Підтвердженням проходження лікарем заходів БПР із наданням відповідних сертифікатів заходів, які проводилися ліцензованими провайдерми медичної освіти, внесеними до реєстру заходів МОЗ України, є портфоліо. При його складанні аналізують клінічний досвід, динаміку успішності навчання, здатність до передачі знань, ефективність засвоєння інформації з визначенням якості оформлення документів (огляди історій хвороб, розгляд клінічних випадків) [5].

Оскільки процес безперервного навчання потребує постійного оновлення знань – лікарі, а також викладачі клінічних кафедр, мають удосконалюватись впродовж усього часу своєї професійної діяльності, що потребує проведення самооцінки і належної відповідальності.

На базі кафедри сімейної медицини ФПО Дніпровського державного медичного університету для лікарів первинної ланки надання медичної

допомоги постійно проводяться курси тематичного удосконалення і тренінги з оволодіння практичними навичками.

З метою оцінки ефективності навчального процесу проведений аналіз впливу циклів додаткового професійного навчання на рівень самооцінки і відповідальності лікарів сімейної медицини в процесі БПР.

Матеріал і методи дослідження. Проведено анкетування 37 лікарів загальної практики – сімейної медицини, що проходили курси теоретичного удосконалення «Гематологічні аспекти у практиці лікаря загальної практики сімейної медицини» – 14 осіб, тренінг з оволодінням практичними навичками «Клініко-гематологічний скринінг лабораторних показників у практиці лікаря загальної практики-сімейного лікаря» – 10 осіб, курс тематичного удосконалення і тренінг – 13 осіб.

Водночас лікарі мали можливість брати участь у дистанційних науково-практичних конференціях (до програми входили лекції та майстер-класи за темами навчання), фахових школах, коли робочий день присвячувався одному виду патології – лікар отримує повний «пакет» інформації, що відображає зміст сучасних, чинних в Україні, медико-технологічних документів, тобто клінічних рекомендацій.

Питання анкети:

1. Ваша мотивація щодо проходження курсів/тренінгів:

- отримати бали;
- зацікавленість;
- отримати бали і зацікавленість.

2. Оцінка якості своїх знань до і після навчання з отриманням нових та удосконалення попередніх теоретичних знань і практичних навичок – приріст самооцінки (%).

3. Щодо необхідності поведення циклів навчання:

- потрібний у практичному і теоретичному значенні курсу;
- непотрібний.

4. Які суміжні курси були б для вас цікаві? Переваги проведення циклу, оцінка освітнього рівня викладачів (оцінювальний лист).

Результати: Згідно з результатами анкетування.

Пункт 1. Отримати бали – 5 осіб (13 %); Зацікавленість – 7 осіб (20 %); Зацікавленість + отримати бали – 25 осіб (67 %).

Пункт 2. Оцінка якості знань – покращення (абсолютний приріст самооцінки рівня оволодіння практичними навичками) на: 1 група – 20 %, 2-га – 50 %, 3-тя – 35 %.

Пункт 3. Щодо необхідності проведення таких циклів удосконалення – всі респонденти ви-

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему, випадок з практики, короткі повідомлення знали необхідність їх проведення. Висловлені побажання у продовженні тривалості курсів з послідовністю – курси тематичного удосконалення – тренінг з опануванням практичних навичок, розробити більше подібних курсів різної тематики при підключенні та систематизуванні з навичками ІСРС, акцентуватись на проблемах геронтології, мотиваційного консультування, паліативної допомоги.

Пункт 4. Переваги проведення циклів: навчання малими групами, наявність здебільшого практичного компонента, використання сучасних навчальних засобів; високий культурно-освітній рівень викладачів – «добре підготовлена доброзичлива професійна атмосфера, добре організоване навчання», «у захваті від курсів, із задоволенням відвідав би ще».

Найкращим вважалось спілкування у вигляді «круглого столу» з розгляданням клінічних випадків і підходу до лікування згідно з сучасними настановами. Обговорювали питання коморбідності і факторів ризику ускладнень у кожному конкретному випадку, згідно з критеріями ІСРС розглядали маршрути пацієнта, відповідно заповнювали електронний реєстр. Питання адекватного спілкування з пацієнтами і навчання їх є значним критерієм успіху в роботі лікаря первинної ланки, бо анамнестичні дані, які аналізуються самим хворим, значно покращують діагностичний

пошук. Як викладач клінічної кафедри, вважаю за необхідне на тлі сучасних вимог застосовувати у своїй лікарській діяльності новітні настанови, відзначати особливості перебігу захворювань з акцентуванням на ефектах дії препаратів, визначенні сумісної співпраці з фахівцями різних спеціальностей. Належна тактика дозволить вказувати лікарям, що отримують досвід навчання, на найвагоміші важелі щодо діагностики, спостереження і лікування своїх пацієнтів.

Висновки. 1. БПР для лікарів є вкрай необхідною, взаємозв'язок між БПР і оцінюванням професійної гідності за даними портфоліо – найбільш об'єктивний і ефективний.

2. Постійне самовдосконалення, самооцінка і відповідальність лікаря – найважливіші важелі усвідомлення своєї професійної компетенції.

3. Викладачам клінічних кафедр необхідно відповідати критеріям вимог до лікарської спеціальності, бути носіями сучасних нормативних баз, міжнародних консенсусів, протоколів, бути прикладом у бажанні бути в курсі сучасної науки, спиратися на нові технології, поєднувати командну роботу з принципами доброзичливості.

4. Державні та громадські організації мають забезпечувати можливість фахівцям охорони здоров'я отримувати сучасні знання щодо забезпечення гідного рівня надання медичної допомоги населенню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 р. № 4312-17.
2. Наказ МОЗ від 29.12.2016 № 1422 (п. 2) Зміни до Положення про реєстр медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги.
3. Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів : наказ МОЗ України № 446 від 22.02.2019 р.
4. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері

охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України № 302 від 28.03.2018 р.

5. Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України: наказ МОЗ України № 1106 від 12.05.2020 р.

6. Маража І. О. Роль педагогіки в клінічній практиці лікаря / І. О. Маража, І. В. Жулкевич // Медична освіта. – 2021. – № 2. – С. 94–99.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro profesiynyi rozvytok pratsivnykiv» vid 12.01.2012 r. № 4312-17 [Law of Ukraine "On Professional Development of Employees" of 12.01.2012 No. 4312-17] [in Ukrainian].
2. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 29.12.2016 № 1422 (p. 2) Zminy do Polozhennia pro reiestr medyko-tekhnologichnykh dokumentiv zi standartyzatsii medychnoi dopomohy [Order of the Ministry of Health of Ukraine of 29.12.2016 No. 1422 (item 2) Amendments to the Regulations on the register of medical and technological documents for standardization of medical care] [in Ukrainian].

3. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 22.02.2019 r. № 446 Deiaki pytannia bezperervnoho profesiinoho rozvytku likariv [Order of the Ministry of Health of Ukraine of 22.02.2019 No. 446 Some issues of continuous professional development of doctors] [in Ukrainian].

4. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu bezperervnoho profesiinoho rozvytku fakhivtsiv u sferi okhorony zdorovia [On approval of the Regulations on the system of continuous professional development of specialists in the field of health care]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 302 vid 28.03.2018 r. – Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 28, 2018 No. 302 [in Ukrainian].

Огляди літератури, **оригінальні дослідження**, погляд на проблему, випадок з практики, короткі повідомлення

5. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 12.05.2020 r. № 1106 Pro zatverdzhennia Zmin do deiakyh nakaziv Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy [Order of the Ministry of Health of Ukraine of May 12, 2020 No. 1106 On approval of Amendments to some orders of the Ministry of Health of Ukraine] [in Ukrainian].

6. Marazha, I.O., & Zhulkevych, I.V. (2021). Rol pedagohiky v klinichnii praktytsi likaria [The role of pedagogy in the clinical practice of the doctor]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 94-99. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2021.2.12058 [in Ukrainian].

REGARDING THE PROBLEM OF CONTINUOUS PROFESSIONAL TRAINING OF GENERAL PRACTITIONERS-FAMILY MEDICINE

©T. P. Nikolaienko-Kamyshova

Dnipro State Medical University

SUMMARY. The provision of medical care to the population requires the necessary qualifications of medical personnel. This should be accompanied by continuous improvement of the knowledge provided to doctors at the faculties of postgraduate education of higher medical educational institutions. Acquaintance with domestic clinical guidelines and international clinical protocols during the course of thematic improvement and simulation trainings with their subsequent application in medical practice allows you to improve your professionalism.

When compiling a portfolio – as a report, clinical experience, the success of training, the effectiveness of assimilation of information, and determining the quality of paperwork are analyzed. Improving the system of scientific and methodological approaches to the development of educational models and pedagogical technologies requires an appropriate level of training from teachers of clinical departments, their scientific and medical activities will contribute to the improvement of diagnostic and treatment algorithms.

In order to assess the effectiveness of the educational process, an analysis was made of the impact of improvement cycles and the level of self-assessment of general practitioners of family medicine in the process of continuous professional education. According to the results of a survey of 37 doctors who took thematic improvement courses "Hematological aspects in the practice of a general practitioner of family medicine" – 14 people, training with practical skills "Clinical and hematological screening of laboratory parameters in the practice of a general practitioner" – 10 people, a course of thematic improvement + training with mastering practical skills – 13 people. The motivation for taking the courses was: getting points – 5 people (13 %), interest – 7 people (20 %), interest and getting points – 25 people (67 %).

Improvement of knowledge (absolute increase in self-assessment of the level of mastery in %) – was estimated in group 1 – 20 %, group 2 – 50 %, 3 – 35 %. All respondents considered it necessary to conduct courses and trainings. Wishes were expressed about the advisability of consistently conducting thematic improvement courses and trainings with the development of practical skills, connecting and systematizing knowledge to ICPC skills, gerontology problems, motivational counseling, palliative care. The following were considered as advantages in conducting courses: training in small groups, practical - applied aspect, application of modern teaching methods, cultural and educational level of teachers. The relationship between BDP and assessment of professional merit based on portfolio data is the most objective and effective. State and public organizations should provide an opportunity for medical workers to receive modern knowledge to ensure the provision of a decent level of medical care to the population.

KEY WORDS: continuing professional education; advanced courses; modern recommendations; portfolio.

Отримано 14.03.2022

Електронна адреса для листування: Tatianik4@gmail.com